

HET PEDAGOGISCH INSTITUUT

EEN NIEUW INSTITUUT VOOR DE SCHOLING VAN ONDERWIJS-
GEVENDEN OP ARUBA

mei 1988

V O O R W O O R D

In het regeerprogramma voor 1986-1990, heeft de Regering een centrale plaats toegekend aan het onderwijs.

Het is voor de Regering een ondubbelzinnig gegeven dat het grootste goed van Aruba haar mensen zijn en dat de beste garantie voor een veilige en stabiele toekomst, het optimaal ontplooiën van haar mensen is. Dit uitgangspunt heeft de Regering doen komen tot een aantal essentiële stellingen met betrekking tot het onderwijs en de (economische) ontwikkeling van Aruba.

De Regering heeft ondermeer van meet af aan gesteld dat Aruba in haar economische opbouw, niet zou gaan wedijveren met "lage-loon-economieën" in de regio, maar zich zou gaan profileren als een land waar productiviteit en hoogwaardige arbeid geboden wordt. Om dit nu en in de toekomst te garanderen, is een constructief onderwijs- en sociaal beleid vereist.

De Regering heeft zich in haar beginperiode moeten toeleggen op het snel scheppen van arbeidsplaatsen. Dat beleid heeft resultaat gegeven en binnenkort zal de werkloosheid op Aruba, met name onder werkzoekenden met een lage en middelbare opleiding vrijwel tot het verleden behoren. Dit zal deels mogelijk zijn, vanwege het scholingsbeleid ten behoeve van werkzoekenden. Het is nu dan ook hoog tijd om aan de diversificatie van de economie te werken en zo arbeidsplaatsen te scheppen voor ondermeer de hoger opgeleide arubanen.

Vooruitlopend op deze ontwikkeling heeft de Regering krachtig de hogere studies gestimuleerd, zowel hier te lande als in het buitenland.

Om de in gang gezette socio-economische ontwikkeling duurzaam te doen zijn, is een efficiënt nationaal onderwijssysteem vereist. De Regering heeft, bewust van dit gegeven, in haar programma de herstructurering van het gehele onderwijs aangekondigd en daartoe een aantal werkgroepen ingesteld. De resultaten van het omvangrijke werk van deze werkgroepen, zijn:

- * de nota: "Renovacion di ensenanza; Un prioridad pa futuro" opgesteld door de "Stuurgroep Herstructurering Onderwijs";
- * de nota inzake de Herstructurering van het Opleidingsonderwijs: "Het Pedagogisch Instituut";
- * de nota: "Pa un ensenanza bilingual" opgesteld door de departementale werkgroep papiamento.

Deze nota's vormen een geheel, waarbij de nota "Renovacion di ensenanza; Un prioridad pa futuro" het grote kader vormt en de nota's inzake het opleidingsonderwijs en papiamento verder uitgewerkte terreinen van prioriteit zijn.

Het onderwijs staat niet op zichzelf, maar treft alle sectoren en activiteiten in een moderne en dynamische samenleving als de onze. Om haar complexe functie te vervullen dient het huidige onderwijssysteem in alle opzichten gereëvalueerd en waarnodig geherstructureerd te worden.

Deze herstructurering zal een lange en complexe aangelegenheid zijn, die veel planning en investeringen zal vergen. Deze herstructurering zal daarom stapsgewijs geschieden waarbij steeds opnieuw prioriteiten gesteld zullen moeten worden. Hoewel de nota "Renovacion de ensenanza. Un prioridad pa futuro" van de stuurgroep Herstructurering Onderwijs het brede kader vormt voor de herstructurering van het onderwijs en prioriteiten voor het innovatiebeleid presenteert, is nu reeds duidelijk dat de herstructurering van het opleidingsonderwijs de hoogste prioriteit verdient. De beoogde invoering van de nieuwe opleidingsstructuur is augustus 1989.

Onderwijsvernieuwing is een complexe, langdurige en kostbare aangelegenheid. Het is echter een onontkoombare noodzaak voor de kwaliteit van het leven in onze samenleving in de toekomst.

Wij staan aan het einde van deze eeuw met slechts een gedeeltelijke kennis van de ongetwijfeld enorme en snelle veranderingen van de 21e eeuw. Onze overlevingskansen als volk, in welk staatkundige vorm ook, is afhankelijk van ons vermogen

om de toekomstige veranderingen tot ons profijt te doen zijn en niet er onderdoor te gaan.

Dit betekent niet alleen dat de integrale vernieuwing van het onderwijs noodzakelijk is, maar ook dat het in gang te zetten proces van vernieuwing in de toekomst voortgezet zal moeten worden. Ervaringen in het buitenland hebben echter aangetoond hoe desastreus voortdurende koerswijzigingen in het onderwijsvernieuwingsbeleid, voor het onderwijs en de samenleving kunnen zijn. Daarom zullen alle veranderingen degelijk voorbereid dienen te zijn en gericht op blijvende en stabiele regelingen.

Minister van Welzijnszaken,

A handwritten signature in black ink, consisting of several large, overlapping loops and strokes, positioned above the typed name.

mr. A.G. Croes

INHOUDSOPGAVE

HOOFDSTUK I	SAMENVATTING.....	BLZ. 1
HOOFDSTUK II	UITGANGSPUNTEN VOOR DE TOEKOMSTIGE SCHOLING VAN ONDERWIJSGEVENDEN OP ARUBA.....	BLZ. 5
HOOFDSTUK III	ALGEMENE ORGANISATIE VAN HET PEDAGOGISCH INSTITUUT.....	BLZ. 11
HOOFDSTUK IV	DE INITIELE OPLEIDING.....	BLZ. 15
HOOFDSTUK V	DE NA- EN OMSCHOLING.....	BLZ. 22
HOOFDSTUK VI	ONDERZOEK EN ONTWIKKELING.....	BLZ. 27
HOOFDSTUK VII	DE PLANNING VAN DE HERSTRUKTURERING.....	BLZ. 31

Hoofdstuk I. SAMENVATTING

1. De scholing van onderwijsgeevenden voor het basisonderwijs en deels voor het voortgezet onderwijs vindt plaats op Aruba. Deze scholing wordt ondergebracht in een nieuw op te richten instituut: het Pedagogisch Instituut. (Instituto Pedagogico Arubano) Dit Pedagogisch Instituut zal een vijfledige taak hebben, t.w.
    - * de initiele opleiding tot onderwijsgevende
    - * de na- en omscholing van onderwijsgeevenden
    - * onderzoek en ontwikkeling hoofdzakelijk t.b.v. haar scholingsfuncties
    - * de stimulering van en het actief deelnemen aan de vernieuwing van het onderwijs op basis van haar deskundigheid
    - * de dienstverlening aan het onderwijsveld en de samenleving in het algemeen.
  2. Het Pedagogisch Instituut zal een zelfstandige wettelijke grondslag hebben, die voldoende ruimte biedt om haar vijfledige taak naar behoren uit te kunnen voeren.
  3. Het Pedagogisch Instituut zal in haar intern functioneren relatief autonoom zijn. De interne organisatie zal door de volgende organen bepaald worden:
    - * het Bestuur: - de leden van het Bestuur worden voorgedragen door de overheid, de bijzondere schoolbesturen en de vakbond van onderwijsgeevenden.
      - de overheid heeft in het Bestuur de helft van het totaal aantal zetels. Een vertegenwoordiger van de overheid is altijd voorzitter van het Bestuur. Bij het staken der stemmen in het Bestuur beslist steeds de voorzitter.
      - de leden van het Bestuur worden benoemd en ontslagen door de Minister van Onderwijs
      - de benoeming geschiedt, tenzij anders aangegeven, voor een periode van drie jaar, terwijl herbenoeming mogelijk is.
    - * de Directie: - de Directie bestaat uit de Directeur en zijn/haar adjunct directeur
      - het Bestuur benoemt en ontslaat de Directeur na overleg met de Minister van Onderwijs en de Instituutsraad
      - de Directeur wordt steeds voor een periode van drie jaar benoemd, terwijl herbenoeming mogelijk is.
    - * de Instituutsraad: - dit orgaan wordt samengesteld uit vertegenwoordigers van het personeel en de studenten
      - haar functie is de waarborging van een optimale participatie van alle betrokkenen in interne aangelegenheden en bewaakt mede het niveau en de kwaliteit van de programma's.
- Andere formele functies en organen zullen naar behoefte in overleg tussen het Bestuur en de Directie van het instituut ingesteld worden.
4. Het Pedagogisch Instituut maakt deel uit van zowel de verzorgingsstructuur, als van de externe educatieve structuur. Ter waarborging

van de interne consistentie in doelstellingen, werkwijze en activiteiten binnen de verzorgingsstructuur en in het onderwijs en ter waarborging van de onderlinge ondersteuning van de verschillende verzorgingsactiviteiten, is een intrinsieke samenwerking tussen verschillende verzorgingstaken vereist. Dit wordt de "programmatische integratie" genoemd. De **programmatische** integratie houdt in dat de verschillende verzorgingstaken, vanuit een gezamenlijk opgezet plan verricht worden. In dit plan, dat een uitwerking zal zijn van het onderwijsbeleid, zullen o.a. de activiteiten op de verschillende verzorgingsgebieden opgezet in gezamenlijke projecten, de wijze van samenwerking tussen de instanties en de evaluatie criteria en momenten opgenomen worden.

Deze **programmatische** integratie wordt inhoud gegeven door en in het geïnstitutionaliseerd overleg tussen het Pedagogisch Instituut en de Directie Onderwijs, waarbij de taken en de deskundigheid van beide instanties een belangrijke rol zullen spelen in de inbreng van beiden in de projecten.

Tussen de Directie Onderwijs en het Pedagogisch Instituut zal er een zo groot mogelijke personele integratie zijn, van medewerkers in de verzorgingstaken. Deze personele integratie houdt in dat het personeel in het verzorgingswerk binnen de Directie Onderwijs en het personeel van het Pedagogisch Instituut, in het kader van plannen die voortkomen uit de **programmatische** integratie en in het kader van de scholingstaken van het Pedagogisch Instituut, ten behoeve van beide instanties, ingezet kunnen worden. Dit zal niet alleen de efficiency in de inzet van de beschikbare mankracht verhogen, maar zal tevens bijdragen tot de ontwikkeling van een meer omvattend inzicht in het onderwijsproces en een meer samenhangende aanpak van onderwijsproblemen.

Het toezicht op de deugdelijkheid van de uitvoering van de taken van het Pedagogisch Instituut, geschiedt enerzijds via de continue interne kwaliteitsbewaking en anderzijds via een periodieke externe kwaliteitscontrole. De basis voor deze twee vormen van kwaliteitscontrole zijn, enerzijds de door professionaliteit ingegeven wens van het Pedagogisch Instituut om de kwaliteit van haar werkzaamheden op een zo hoog mogelijk niveau te houden en waar mogelijk te verhogen; anderzijds de democratische plicht van de overheid om op vooraf vastgestelde punten en middels vooraf vastgestelde criteria, de kwaliteit van het werk van het instituut te controleren.

- De initiële opleiding tot onderwijsgevende richt zich op de volgende leeftijdscategorieën resp. schoolsoorten:
  - * 4 - 8 jaar / K.O. en B.O.
  - * 8 - 12 jaar / B.O. (en Bu.O. middels applicatie)
  - * 12 - 15 jaar / V.O. (derde graadsbevoegdheid).De tweede en eerste graadsbevoegde leerkrachten worden vooralsnog in Nederland opgeleid, na eerst aan het Pedagogisch Instituut een algemeen basisjaar te hebben doorlopen.
- De initiële opleiding tot onderwijsgevende heeft een cursusduur van vier (4) jaar en bestaat uit een gemeenschappelijke onderbouw van twee (2) jaar en een bovenbouw van eveneens twee (2) jaar waarin de specialisatie naar leeftijdscategorie resp. schoolsoort plaatsvindt.
- De initiële opleiding tot onderwijsgevende heeft een theorie- en een praktijkcomponent en is ingericht volgens het semestersysteem.

10. Het Pedagogisch Instituut verzorgt niet alleen de initiele opleiding tot onderwijsgevende, maar ook de na- en omscholing van de zittende leerkrachten.
11. De nascholing is zowel gericht op optimalisering binnen het bestaande systeem als op de vernieuwing van het onderwijs.
12. De nascholing gaat uit van het zgn. groei-model en is gericht op de blijvende professionele zelfontplooiing van de leerkracht.
13. De nascholing heeft zowel een maatschappelijk component, als een algemeen pedagogisch-didactisch component, een vakinhoudelijke en een vakdidactische component.
14. Bezien vanuit de rechtspositie kunnen de nascholingsprogramma's in de volgende categorieën worden ingedeeld: verplicht, gewenst en aanbevolen.
15. De nascholing wordt verzorgd door de medewerkers die ter beschikking staan van het Pedagogisch Instituut, bijgestaan door deeltijd-docenten, die voor specifieke onderdelen van de programma's, van elders worden aangetrokken.
16. De nascholing vindt plaats aan de hand van een meerjaren nascholingsplan, die in samenspraak met de Directie Onderwijs wordt opgesteld.
17. In het kader van de professionalisering van het beroep van leerkracht doet het Pedagogisch Instituut ook aan onderzoek en ontwikkeling.
18. Onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut hebben een ondersteunende functie t.a.v. de scholing van de onderwijsgevend en zijn als zodanig te karakteriseren als toegepast onderzoek en praktijkgerichte ontwikkeling.
19. Onderzoek en ontwikkeling vinden plaats aan de hand van een meerjarenplan, die tevens dient ter bepaling van de benodigde mankracht en middelen.
20. De thans geldende streefdatum voor het van start gaan van het nieuwe Pedagogisch Instituut is augustus 1989. Om tijdig klaar te komen met de voorbereidingen zal een strakke tijdsplanning gevolgd moeten worden. Daarvoor wordt elders een voorstel gedaan.
21. Het is wenselijk om een nader uitgewerkt rapport aan een panel van lokale en buitenlandse consultants voor commentaar voor te leggen. In dit rapport zal de interne organisatie van het instituut uitgewerkt moeten zijn, alsmede de programma's voor de diverse taken in grote lijnen zijn aangegeven. Deze tussentijdse evaluatie zal uiterlijk begin september 1988 plaats moeten vinden.
22. Na de fase van beleidsvoorbereiding volgt de projectmatige uitwerking en invoering van de goedgekeurde herstructureringsvoorstellen. In dit project zullen zowel de Directie Onderwijs als de huidige Arubaanse Pedagogische Academie deelnemen.
23. Hoewel de Directie Onderwijs uiteindelijk verantwoordelijk is voor

de uitvoering van onderwijsherstructureringsprojecten, is het wenselijk om voor dit project een apart projectteam in te stellen. De Directie Onderwijs zal in dit projectteam moeten participeren. De projectleider dient gekozen te worden uit de leden van de huidige Werkgroep Herstructurering Opleidingsonderwijs.

4. De structuur van de projectorganisatie zou er als volgt uit kunnen zien:

Projectteam

Werkgroep
Initiele
Opleiding

Werkgroep
Na- en Om-
scholing

Werkgroep
Onderzoek
&
Ontwikkeling

Werkgroep
Int. Organisatie
&
Externe Samen-
werking

Het projectteam wordt samengesteld uit de projectleider en de coördinatoren van de vier werkgroepen. Naast de zorg voor de algehele coördinatie, zal het projectteam ook belast zijn met de voorlichting en de recrutering van personeel en studenten voor het nieuwe instituut.

25. Hoewel het wenselijk is dat de werkgroepen in de projectuitvoering simultaan te werk gaan, zal wegens gebrek aan deskundig personeel, deels na elkaar gewerkt moeten worden.
26. Het is in dit stadium niet correct om reeds namen voor de diverse functies in de werkgroepen en het projectteam te noemen. De aanvaarding van dit voorstel dient eerst te geschieden.
27. Teneinde de herstructurering van de bestaande Pedagogische Academie mogelijk te maken, dient een experimenteerwet te worden afgekondigd.
28. Na augustus 1989 zal het Pedagogisch Instituut nog in opbouw zijn, hetgeen betekent dat het herstructureringsproject voortgezet zal worden, in ieder geval tot het schooljaar 1993/94.

Hoofdstuk II: UITGANGSPUNTEN VOOR DE TOEKOMSTIGE SCHOLING VAN ONDERWIJSGEVENDEN OP ARUBA.

INLEIDING.

1. De kwaliteit van de scholing van onderwijsgeevenden zal sterk bepaald worden door de helderheid en maatschappelijke relevantie van de uitgangspunten die eraan ten grondslag liggen. Niet enkel dienen deze uitgangspunten als leidraad in het proces van opzetten en uitwerken van de scholing, maar tevens dienen deze uitgangspunten gezien te worden als criteria waaraan de scholing continu getoetst zal moeten worden. Om het karakter van maatschappelijke relevantie te behouden kunnen de uitgangspunten zelf geen statisch gegeven zijn, maar dienen regelmatig aangepast te worden aan de ontwikkelingen in de maatschappij.
2. De uitgangspunten moeten minstens de volgende gebieden betreffen:
  - * het scholingsconcept, gebaseerd op een visie op de ontwikkeling en de relatie ontwikkeling-onderwijs
  - * de relatie tussen het onderwijs (de school) en de maatschappij, en hiervan afgeleid, de maatschappelijke functie van de (scholing van) onderwijsgeevenden
  - * een visie op het leren en onderwijzen en het leren onderwijzen.

Op basis van deze uitgangspunten wordt het profiel van de toekomstige onderwijsgevende geschetst.

Tenslotte zullen de uitgangspunten betrekking moeten hebben op:

- * de plaats van de scholing van onderwijsgeevenden in het onderwijssysteem.

Op basis van deze uitgangspunten kunnen weer andere uitgangspunten m.b.t. de organisatie van de scholing geformuleerd worden.

UITGANGSPUNTEN

3. Met betrekking tot de ontwikkeling van een kind stelt de W.H.O. zich op het standpunt dat deze geen autonoom proces is, maar beïnvloedbaar is door leren. Door leren kan de ontwikkeling extra worden gestimuleerd, doordat het leren het geheel van ontwikkelingsmogelijkheden van een kind kan uitbreiden. Daar dit leren een "leren-in-omgang-met-anderen" is, zal de kwaliteit van het leren sterk bepaald worden door de kwaliteit van de "omgang" (i.c. de situatie waarin geleerd wordt). Uit deze visie op ontwikkeling volgt het scholingsconcept van "ontwikkeland onderwijs" dat de relatie tussen ontwikkeling en onderwijs als volgt beschrijft: het onderwijs kan en dient mede de ontwikkeling van het kind (te) bepalen. Uit deze visie volgt ook dat het onderwijs niet achter de ontwikkeling van het kind dient aan te lopen, maar juist daarop vooruit.

Het concept van ontwikkelend onderwijs heeft implicaties voor:

- de rol van de leerkracht: deze dient er een te zijn van, op basis van kennis van de voorwaarden van leren (zie ook punt 4), op aktieve wijze de mogelijkheden van de lerende te ontwikkelen
- de rol van de lerende: deze dient er een te zijn van aktieve participatie en waarin de zelfsturing van het leren expliciet ontwikkeld wordt

- de te creëren onderwijsleersituaties: deze dienen zodanig ingericht te worden dat zo goed mogelijk voldaan wordt aan of rekening wordt gehouden met de voorwaarden van leren.

Het concept van ontwikkelend onderwijs weerspiegelt zich ook in de benadering van kinderen-met-problemen: de school dient zich niet neer te leggen bij deze problemen maar juist ernaar te streven om, binnen de juist geschatte mogelijkheden van het individuele kind, de maximale ontwikkeling te bereiken.

- Met betrekking tot de relatie tussen het onderwijs en de maatschappij, stelt de W.H.O. zich op het standpunt dat deze een dialektische relatie is. Niet enkel kan het onderwijs pas goed begrepen worden binnen haar historisch-maatschappelijk kader, maar geeft het onderwijs tevens richting aan deze context. De W.H.O. pleit ervoor dat de invloed van het onderwijs op maatschappelijke ontwikkelingen emancipatorisch van aard is. De concrete inhoud van deze emancipatorische oriëntatie van het onderwijs in de Arubaanse samenleving zal onder andere op basis van kritische maatschappij-analyses bepaald moeten worden. Behalve dat deze visie op de relatie onderwijs-samenleving implicaties heeft voor doeleinden en leerinhouden van het onderwijs in het algemeen, zijn er tevens bijzondere implicaties met betrekking tot de scholing van onderwijsgeevenden. Op de scholing van de onderwijsgeevenden ligt de verantwoordelijkheid om de emancipatorische oriëntatie van het onderwijs waar te maken door die vaardigheden, kennis en attitudes bij de onderwijsgevende te ontwikkelen die het noodzakelijk instrumentarium vormen waarmee hij een voorhoederol kan spelen in de maatschappelijke vernieuwingen; zowel binnen als buiten de school.

5. De W.H.O. constateert dat de onderwijswetenschap tot nu toe geen totaalomvattende en bevredigende theorie heeft ontwikkeld met betrekking tot noch het leren (-in onderwijssituaties-), noch het onderwijzen.

Het is ook om deze redenen dat tot nog toe geen "theory of instruction" is geformuleerd. Daarentegen zijn er zeer vele waardevolle kennis en inzichten en deeltheorieën gebaseerd op empirische gegevens en opvattingen en ervaringen van betrokkenen in het onderwijs.

Bij afwezigheid van zo'n theory of instruction pleit de W.H.O. voor het inventariseren en analyseren van en het selecteren uit die kennis en inzichten die licht werpen op minstens de volgende zaken: Met betrekking tot het leren:

- de (interne en externe) condities van het leren
- het verloop van het leerproces (onder andere de daarin te onderscheiden fasen)
- de aard van de leerresultaten
- het funktioneren van verkregen leerresultaten.

Met betrekking tot het onderwijzen:

- de planning van het didactisch handelen
  - de "interaktieve fase" van het didactisch handelen.
- Met name gaat het hier om het blootleggen van de kenmerken van het organiseren van onderwijsleerprocessen in de klassituatie.
- de evaluatie van het didactisch handelen.

In bovenbepaalde inventarisatie, analyse en selectie zal het scholingsconcept van "ontwikkeland onderwijs" leidraad zijn. Het is ook door deze inventarisatie, analyse en selectie dat dit scholingsconcept praktisch realiseerbare vormen kan aannemen, zodanig dat het het didactisch handelen van de onderwijsgevende in de concrete onderwijssituatie kan bepalen.

6. Tenslotte meent de W.H.O. dat dezelfde inventarisatie, analyse en selectie dienen plaats te vinden met betrekking tot het leren onderwijzen. De W.H.O. constateert dat er een belangrijke discrepancie is tussen de in de opleiding aangeleerde concepten met betrekking tot het didactisch handelen en het daadwerkelijk handelen in de schoolpraktijk. Vrij spoedig na het verlaten van de opleiding worden de aangeleerde didactische concepten niet meer gehanteerd maar treedt er al te vaak daarvoor in de plaats een soort "vuistregel didactiek" die onwetenschappelijk en onflexibel van karakter is. Opgemerkt dient te worden dat het van belang is om in de inventarisatie, analyse en selectie van kennis met betrekking tot het leren, een duidelijk onderscheid te maken tussen voorschrijvende kennis en modellen en verklarende kennis en modellen.

De W.H.O. is van mening dat in de scholing aan de onderwijsgevende een gelimiteerd aantal modellen moet worden aangereikt die zo goed mogelijk zijn handelen in de concrete onderwijspraktijk kan richten. Om hieraan te voldoen moeten de modellen voldoende zijn toegespitst op de realiteit van het arubaans onderwijs en tegelijkertijd voldoende ruimte voor flexibele hantering bieden.

7. Met betrekking tot de plaats van de scholing in het onderwijssysteem gaat de W.H.O. uit van het volgende:
De scholing van onderwijsgeevenden heeft een tweeledig karakter:
A. Enerzijds is scholing een verzorgingstaak die aldus tesamen met andere verzorgingstaken zoals begeleiding, ontwikkeling en onderzoek deel vormen van de Verzorgingsstructuur. Als verzorgingstaak heeft de scholing van onderwijsgeevenden ook een duidelijke relatie met het beleid van onderwijs. Via scholing wordt namelijk beleid gerealiseerd en tevens speelt scholing een belangrijke rol bij de voorbereiding van beleid.
B. Anderzijds betreft het hier een schooltype en als zodanig vormt de scholing van onderwijsgeevenden deel van de externe educatieve structuur van het onderwijssysteem.
De invulling en vormgeving van de toekomstige scholing van onderwijsgeevenden zullen recht moeten doen aan beide kenmerken van scholing.

8. Uitgaande van de scholing als verzorgingstaak is de W.H.O. van oordeel dat:

* Ten gunste van een efficiënte en effectieve uitvoering van beleidsvoornemens met betrekking tot onderwijs een programmatische integratie tussen de verzorgingstaken een noodzaak is. Uitgaande van de beleidsvoornemens wordt in het kader van de programmatische integratie de prioriteiten en programma's van de verschillende verzorgingstaken bepaald en op elkaar afgestemd in gezamenlijk opgezette projecten. De relatie tussen scholing enerzijds en de andere verzorgingstaken anderzijds is er dus een van vergaande inhoudelijke integratie.

- * De relatie tussen verzorging (dus ook scholing) en beleid is echter ook wederkerig. Verzorging (en dus ook scholingservaring) dient tevens als belangrijke input bij de beleidsvoorbereiding. Er dienen hiervoor waarborgen gecreeerd te worden.

Vanwege de inhoudelijke samenhang van de diverse verzorgings-taken en de beperkt aanwezige deskundigheid op onderwijskundig gebied, is het wenselijk het beschikbare personeel in te zetten voor meerdere verzorgingstaken, waaronder ook de scholing. Dit houdt in dat het personeel van de Directie Onderwijs dat werkzaam is in de verzorgingstaken ook ingezet worden in de diverse scholingstaken en omgekeerd. Dit zal de efficiënte inzet van deskundige mankracht verhogen alsmede bijdragen tot de ontwikkeling van een meer omvattend inzicht in het onderwijsproces.

9. Uitgaande van de scholing van onderwijsgevenden als schooltype, is de W.H.O. van oordeel dat:

- * er een soepele verticale doorstroming naar en van het scholingsinstituut gegarandeerd moet worden.

Enerzijds wordt hier gerefereerd naar de aansluiting van het voorbereidend onderwijs op de scholing. De vele "aansluitingsproblemen" die we in de huidige situatie kennen moeten in de nieuwe opzet zoveel mogelijk opgevangen worden. Anderzijds wordt gerefereerd naar de aansluiting van de verschillende niveau's van scholing op elkaar.

- * er moeten overstapmogelijkheden zijn van andere schooltypen op hetzelfde niveau naar het scholingsinstituut.

HET PROFIEL VAN DE TOEKOMSTIGE ONDERWIJSGEVENDE.

10. Het profiel van de toekomstige onderwijsgevende op Aruba geeft een globale beschrijving van kennis, vaardigheden en attituden waarover de onderwijsgevende dient te beschikken.

Het profiel wordt afgeleid uit het beroepsbeeld van de onderwijsgevende. Met het beroepsbeeld wordt bedoeld: een complex van verwachtingen en opvattingen over (de uitvoering van) het beroep van onderwijsgevende. Deze verwachtingen en opvattingen zijn in de eerste plaats af te leiden uit de hierboven beschreven uitgangspunten.

In de tweede plaats wordt het profiel van de onderwijsgevende afgeleid uit het karakter van het beroep van onderwijsgevende. Het beroep van onderwijsgevende dient erkend te worden als een professie met onder andere de volgende kenmerken:

- Het werk vereist een hoge mate van bekwaamheid en professioneel handelen dat doelmatig, kritisch en rationeel is.
- Er zal in de wijze van uitoefening van het beroep een zekere mate van vrijheid blijven bestaan, dat begrensd zal zijn door wetenschappelijke inzichten, professionele attituden en maatschappelijke eisen aan het onderwijzer zijn.
- Het beroep vereist een grote mate van samenhang tussen het gebeuren in de klas, het gebeuren in de school en in de samenleving.

Deze kenmerken van het beroep vereisen van de leerkracht creativiteit in het denken, maar tevens een besef van de noodzaak om verantwoording af te leggen en open te staan voor beïnvloeding van buiten en een gevoel van verantwoordelijkheid

- dat zich uitsterkt tot de hele school en het totale onderwijsgebeuren en de gehele samenleving.
- Er is een "verdere-ontwikkeling-in-de-praktijk" vereist. Hiertoe moet de onderwijsgevende over de noodzakelijke vaardigheden en attitudes beschikken om deze "verdere ontwikkeling" bij zichzelf te realiseren.
  - Het beroep vereist een hoge mate van toewijding vanwege het individueel belang van de lerende, het kind en het maatschappelijk belang van het onderwijs.

In de derde plaats dient bij de beschrijving van het profiel van de toekomstige onderwijsgevende rekening te worden gehouden met de verschillende niveau's waarop hij funktioneert of dient te funktioneer. Namelijk:

- de klas: het niveau van de concrete onderwijsleerprocessen op basis van een plan
- de school: het niveau van de interne onderwijskundige organisatie van een school
- de maatschappij: het niveau van de onderwijskundige organisatie van het schoolwezen als geheel en van de samenleving.

11. Op basis van het bovenstaande komt de W.H.O. tot de volgende beschrijving van het profiel van de toekomstige onderwijsgevende. Algemeen:

De toekomstige onderwijsgevende moet over die kennis, vaardigheden en attitudes beschikken om te kunnen fungeren

- als "competent pedagogist": als een professioneel geschoolde onderwijsgevende die het werk naar behoren uitvoert
- als "drager van onderwijsvernieuwing": als persoon die zodanig toegerust is om de noodzakelijke vernieuwingen van het onderwijs te doen slagen
- als "change agent" in het proces van maatschappelijke omvorming: als voorhoederol speler in het proces van maatschappelijke vernieuwing.

Om deze rollen te kunnen vervullen moet de onderwijsgevende over kennis, vaardigheden en attitudes beschikken die liggen op het:

- algemeen pedagogisch-didaktisch en vakdidaktisch vlak
- cultureel-maatschappelijk vlak.

Specifiek:

- * Het algemeen pedagogisch-didaktisch en vakdidaktisch vlak: De onderwijsgevende dient over die kwaliteiten te beschikken om:
  1. op effectieve en zinvolle wijze leerprocessen bij kinderen en (jonge) volwassenen te plannen, realiseren en evalueren uitgaande van het scholingsconcept van "ontwikkeld onderwijs"
  2. op rationele wijze en gebaseerd op wetenschappelijke inzicht en beproefde ervaring beslissingen te kunnen nemen met betrekking tot alle voor de uitoefening van het beroep relevante zaken
  3. op constructieve wijze interne en externe relaties te kunnen onderhouden
  4. te kunnen werken in teamverband
  5. productief en creatief te kunnen participeren in innovatieprocessen in het onderwijs
  6. andere, aan de scholing verwante taken en functies te vervullen.

- * Het cultureel-maatschappelijk vlak: De onderwijsgevende dient over die kwaliteiten te beschikken om:
7. processen in de samenleving te kunnen beschrijven, analyseren en verklaren
  8. de eigen positie als leerkracht en als individu in deze samenleving te kunnen analyseren en helpen veranderen (kritisch zelfbeeld)
  9. ontwikkelingen op politiek, economisch, cultureel en sociaal vlak te kunnen toetsen op hun invloed en relevantie voor de Arubaanse samenleving
  10. een voorhoederol te kunnen en willen spelen in maatschappelijke vernieuwingen.

Het is overigens een noodzaak dat alle leerkrachten die te werk worden gesteld in het arubaans onderwijs, op welk niveau dan ook, voldoende kennis en een positieve attitude hebben met betrekking tot de lokale onderwijs- en maatschappelijke realiteit en de schoolcarriere-achtergronden van hun leerlingen. Deze noodzaak zal vertaald moeten worden in concrete vormingsvoorstellen.

12. Zoals al eerder gesteld, meent de W.H.O. dat de scholing van onderwijsgevend en ondergebracht moet worden in een apart en relatief autonoom scholingsinstituut: het Pedagogisch Instituut Teneinde dit instituut te kunnen realiseren dient er een ruimere taak geformuleerd te worden: het Pedagogisch Instituut zal niet alleen initiele scholing van onderwijsgevend en verzorgen (hfdst. IV), maar tevens nascholing (hfdst. V) en onderzoek en ontwikkeling ten behoeve van scholing (hfdst. VI). Deze taakverruiming dient ook ter realisering van bovenbeschreven profielschets van de toekomstige onderwijsgevende. Uit bovenbeschreven uitgangspunten met betrekking tot de relatie school-maatschappij volgt dat dit instituut ook een voorname maatschappelijke rol te vervullen heeft. Deze maatschappelijke rol omvat het aspect van algemene dienstverlening met betrekking tot alle zaken die opvoeding, vorming en scholing betreffen en het aspect van leverancier van maatschappijkritiek. Het spreekt voor zich dat op de docent-medewerker van dit scholingsinstituut bovenbeschreven profielschets van toepassing is. Tevens geldt de eis dat deze docentmedewerker een gedegen professionele scholing dient te hebben om de verschillende taken binnen dit instituut te kunnen vervullen.

Hoofdstuk III.
Inleiding.

1. In hoofdstuk II zijn de uitgangspunten m.b.t. de toekomstige scholing van onderwijsgeevenden op Aruba geformuleerd. Teneinde aan deze uitgangspunten te voldoen, stelt de Werkgroep voor om de huidige Pedagogische Academie zowel kwa inrichting als organisatie fundamenteel te herstructureren en om te zetten in een Pedagogisch Instituut.
In dit hoofdstuk schetst de Werkgroep de algemene organisatie van het Pedagogisch Instituut, waarna in de volgende hoofdstukken nader wordt ingegaan op de afzonderlijke taken van dit instituut.
2. De huidige Pedagogische Academie is belast met de initiele opleiding van onderwijsgeevenden voor het kleuter- en basisonderwijs. In het voorgaande hoofdstuk heeft de Werkgroep voorgesteld om het nieuwe Pedagogisch Instituut tevens met de na- en omscholing en bepaalde vormen van onderzoek en ontwikkeling te belasten. De huidige wettelijke regelingen inzake de opleiding van onderwijsgeevenden laten echter weinig vrijheid toe om tegemoet te komen aan de door de Werkgroep voorgestelde nieuwe opzet en takenpakket van het instituut. De Werkgroep pleit daarom ook voor een zelfstandige wettelijke grondslag voor dit instituut die voldoende ruimte biedt om de voorgestelde taken naar behoren te kunnen uitvoeren.

Takenpakket.

3. Het Pedagogisch Instituut is een autonoom instituut van hoger onderwijs, belast met een vijftal taken. Te weten:
  - * de initiele opleiding tot onderwijsgevende
  - * de na- en omscholing van onderwijsgeevenden
  - * onderzoek en ontwikkeling hoofdzakelijk t.b.v. haar scholingsfuncties
  - * de stimulering van en het actief deelnemen aan de vernieuwing van het onderwijs op basis van haar deskundigheid
  - * de dienstverlening aan het onderwijsveld en de samenleving in het algemeen.

De "initiele opleiding", "na- en omscholing" en "onderzoek en ontwikkeling" worden in de volgende hoofdstukken nader uitgewerkt. De "dienstverlenende" taak van het Pedagogisch Instituut richt zich zowel op het onderwijsveld als de totale samenleving door het ter beschikking stellen van haar expertise, ontwikkeld materiaal en onderzoeksresultaten.

Het Pedagogisch Instituut vervult eveneens een maatschappijkritische c.q. voorhoederol in het proces van maatschappelijke omvorming. Deze rolvervulling is geen taak op zich, maar dient manifest te zijn in de diverse programma's en activiteiten die het Pedagogisch Instituut aanbiedt.

4. Het Pedagogisch Instituut zal haar dienstverlenende taak t.b.v. het onderwijsveld op verschillende wijzen kunnen vervullen. In eerste instantie wordt echter gedacht aan het organiseren van "workshops" over relevante onderwijsaangelegenheden en het opzetten van een "teachers center" binnen het Pedagogisch Instituut, waar leerkrachten individueel of in groepen terecht kunnen met hun vragen, problemen en ideeën aangaande hun eigen praktijk, waaronder het ontwikkelen van lesmateriaal.

Wat betreft de dienstverlening t.b.v. de samenleving kan gedacht worden aan zelf of in samenwerking met anderen organiseren van "workshops", het uitgeven van voorlichtingsbulletins, het doen van relevant onderzoek e.d.

Het Pedagogisch Instituut dient zich in alle opzichten te profileren als een vernieuwend element in het onderwijs. Zij dient in al haar taken aan te zetten tot het kritisch bijdragen tot de vernieuwing van het onderwijs. Zij dient hiertoe zelf initiatief te nemen, binnen de kaders van het onderwijsbeleid, en het beleid zelf verder helpen ontwikkelen. Gezien de concentratie van deskundigheid in dit instituut, zal dit instituut op gestructureerde wijze betrokken worden bij de daadwerkelijke vernieuwing van het onderwijs.

Overlegstructuren.

Het Pedagogisch Instituut maakt deel uit van zowel de externe educatieve structuur als van de verzorgingsstructuur. Binnen beide structuren beweegt het Pedagogisch Instituut als een relatief autonoom instituut. Met de Directie Onderwijs zal het Pedagogisch Instituut een geïnstitutionaliseerde vorm van overleg hebben t.b.v. de **programmatische** samenwerking voor wat betreft de onderwijsverzorgingstaken. Ook wat betreft het personeel zal er tussen de Directie Onderwijs en het Pedagogisch Instituut een gestructureerde samenwerking bestaan. (Zie hoofdstuk II)

Als schooltype die de opleiding van onderwijsgeevenden verzorgt, is het Pedagogisch Instituut zelf onderdeel van de externe educatieve structuur. Ook op dit gebied onderhoudt het Pedagogisch Instituut diverse externe relaties die eveneens moeten worden geformuleerd en indien nodig geïnstitutionaliseerd.

Te denken valt aan de relatie Pedagogische Instituut overige scholen, bijvoorbeeld m.b.t. de vooropleiding en werving van studenten die aan het Pedagogisch Instituut willen gaan studeren. Anderzijds betreft het zaken bijvoorbeeld in het kader van praktijkstage's (lokaal en in het buitenland) en de feitelijke begeleiding van de student in de praktijk (hospiteer-scholen en overige educatieve instanties). Daarnaast onderscheidt de Werkgroep allerlei relaties die (kunnen) voortvloeien uit een of ander samenwerkingsverband met bijvoorbeeld de Biblioteca Nacional (mediadienst, bibliotheek), Instituto di Cultura, enz.

Tenslotte zal het instituut betrokken zijn bij de ontwikkeling van het onderwijsbeleid. Dit vanwege haar expertise en rol in het onderwijs. Aan deze functie is echter op dit moment nog geen vorm te geven.

Bestuur en Beheer.

De overheid, i.c. de Minister van Onderwijs, draagt de bestuurlijke eindverantwoordelijkheid voor het Pedagogisch Instituut. Een bestuur is belast met de bestuursuitoefening en beheer van het instituut, terwijl de Directie in opdracht van het Bestuur de dagelijkse leiding van het instituut uitoefent. Daarnaast kent het instituut een Instituutsraad. In schema ziet het een en ander als volgt uit:

De Minister van Onderwijs

Het Bestuur van het Pedago-
gisch Instituut

De Instituutsraad

De Directie van het Pedago-
gisch Instituut

10. Het Bestuur is belast met het centrale bestuur van het Pedagogisch Instituut, inclusief het personeelsbeleid. Het Bestuur is eveneens verantwoordelijk voor de naleving van de landsverordening aangaande het beheer en bestuur van het Pedagogisch Instituut. De leden van het Bestuur worden voor benoeming voorgedragen door de overheid, de bijzondere schoolbesturen en de vakbond van onderwijsgeevenden. De leden van het Bestuur worden benoemd en ontslagen door de minister van onderwijs; benoeming geschiedt voor een periode van 3 jaar, terwijl herbenoeming mogelijk is.
  11. De Directie is, namens het Bestuur, belast met de dagelijkse leiding en administratie van de Pedagogisch Instituut. De Directie stelt, in overleg met het Bestuur, richtlijnen vast voor de invulling, organisatie en coördinatie van de diverse programma's en activiteiten van het Pedagogisch Instituut m.b.t. de initiele opleiding, de na- en omscholing, het onderzoek en ontwikkelingswerk.
De Directie bestaat uit een directeur en dienst adjunct-directeur. Benoeming en ontslag van de directeur geschiedt door het Bestuur, na overleg met de minister van onderwijs en na de Instituutsraad gehoord hebbende; benoeming geschiedt voor een periode van 3 jaar, terwijl herbenoeming mogelijk is.
De adjunct-directeur, i.t.t. de directeur, heeft naast zijn/haar coördinerende functie, tevens een lesgeeftaak en/of een onderzoekstaak. Kandidaten voor de functie van adjunct-directeur worden voor benoeming door de Instituutsraad voorgedragen uit de vaste docenten. Benoeming (en ontslag) geschiedt door het Bestuur voor een periode van 3 jaar, terwijl herbenoeming mogelijk is.
  12. De Instituutsraad heeft de functie van overleg, afstemming en organisatie van de diverse programma's en activiteiten van het instituut. De Instituutsraad bewaakt mede het niveau en de kwaliteit van de onderwijs- en overige programma's.
De Instituutsraad bestaat uit leden van de Directie, (vertegenwoordigers van) het personeel en vertegenwoordigers van de studenten. De Instituutsraad-bijeenkomsten worden voorgezeten door de Directeur of de adjunct-directeur.
- Personeelsbezetting en rechtspositie.
13. Het Pedagogisch Instituut heeft docenten met een volledige betrekking (zgn. kern-docenten) en docenten met een deeltijd betrekking (zgn. gast-docenten) en technisch-administratieve medewerkers. De kern-docenten moeten in principe inzetbaar zijn bij alle taken van het Instituut zowel m.b.t. de initiele opleiding, na- en omscholing, onderzoek en ontwikkeling en dienstverlening. De gast-docenten worden in de regel voor een of meer jaren of voor een bepaalde termijn van een studiejaar benoemd; zij worden belast met

een of meer specifieke taken.

De technisch-administratieve medewerkers vervullen een ondersteunende functie op technisch en/of administratief gebied. De benoeming van docenten en technisch-administratieve medewerkers geschiedt door het Bestuur, de Instituutsraad gehoord hebbende. Wat de rechtspositie betreft moet nog bekeken worden in hoeverre de regeling vastgesteld voor landsdienaren van toepassing kan zijn op het personeel van het Pedagogisch Instituut.

Kwaliteitsbewaking en -bevordering.

4. De Werkgroep is voorstander van een ander opzet en inhoud van de huidige inspectie t.a.v. de scholing van onderwijsgeevenden; accent moet komen te liggen op kwaliteitsbevordering i.p.v. kwaliteitscontrole. Kwaliteitsbevordering opgevat als een proces dat concreet aangeeft wat precies en op welk niveau verandert of bijgestuurd moet worden, bijv.: doelen, inhouden, processen, producten of middelen van onderwijs en onderzoek.

Kwaliteitsbewaking refereert naar zowel de plaats (intern en extern), de niveaus (micro-meso-macro) als de terreinen (programma's, examens, processen, enz.). Telkens dient van tevoren te worden vastgesteld wat (terreinen), hoe (evaluatie-vormen) en wat de evaluatie-criteria zijn.

15. Kwaliteitsbewaking en -bevordering is zowel een taak van de verzorgende instantie, i.c. het Pedagogisch Instituut als een taak van de overheid, i.c. Directie Onderwijs. In het eerste geval is er sprake van interne kwaliteitsbewaking op het niveau van het Bestuur, de Instituutsraad, vaksectie/docent. Externe kwaliteitsbewaking geschiedt door instanties van buiten het Pedagogisch Instituut, bijv. door Directie Onderwijs of een evaluatiecommissie bestaande uit lokale en/of buitenlandse deskundigen (o.a. een UNESCO-review panel). Er bestaan verschillende evaluatievormen om onderzoek- en onderwijsprogramma's te evalueren binnen eenzelfde kwaliteitsbewakingsstructuur. Het is echter niet altijd mogelijk of wenselijk om met eenzelfde evaluatie-vorm zowel onderzoek- en onderwijsprogramma's te evalueren.

Hoofdstuk IV. DE INITIELE OPLEIDING.

1. **Uitgangspunten.** Indien gesproken wordt over de opleiding van onderwijsgevend en bestemd voor het funderend onderwijs, dan houdt dit in dat verschillende leeftijdscategorieën wel te onderscheiden zijn, maar toch een aaneengesloten geheel vormen. Immers de ontwikkeling van het kind is een continu proces. Het principe van de integrale opleiding sluit hierbij aan. Steeds meer wordt de voorkeur gegeven aan de integrale opleiding boven de niet-integrale. De W.H.O. is voorstander van de integrale opleiding. Dit gegeven houdt in dat het toekomstige Pedagogisch Instituut, voor wat betreft de initiele opleiding, de volgende leeftijdscategorieën en/of schoolsoorten kan omvatten:
  - a. 4 - 8 jaar/1e cyclus B.O.
  - b. 8 - 12 jaar/2e cyclus B.O.
  - c. 12 - 15 jaar/1e cat. V.O.

De hier gehanteerde indeling anticipeert op de toekomstige externe educatieve structuur. Bovendien kan men hieruit afleiden dat de initiele opleiding tevens de opleiding tot wat men noemt derdegraads leerkracht omvat. Het een en ander toegespitst op de behoefte in het voortgezet onderwijs voor bepaalde vakken. De W.H.O. staat een ruime interpretatie van het begrip integratie voor; hetgeen o.a. inhoudt dat in de initiele opleiding voldoende de aandacht geschonken wordt aan kinderen met leer- en gedragsproblemen.

Het onderwijs in het Pedagogisch Instituut is v.w.b. de initiele opleiding gericht op wat men noemt de "allround" onderwijsgevende, d.w.z. een persoon die gezien het funderend karakter van het onderwijs, de meeste vakken verzorgd. Pedagogisch-psychologische motieven kunnen hiervoor aangedragen worden:

- a. het schoolkind beleeft de werkelijkheid als een totaliteit. Aansluiten bij de belevingswereld van het kind leidt tot opheffing van de gehanteerde vakkensplitsing. Hieruit afgeleid is het te verkiezen het onderwijs te laten verzorgen door één persoon.
- b. Het principe van de "allround" onderwijsgevende bevordert het zo belangrijke identificatie proces in de school.

Specialisaties t.a.v. de te geven vakken binnen de aangegeven context is dus mogelijk. Het principe van de "allround" onderwijsgevende staat niet op zichzelf, maar berust op de uitgangspunten zoals geformuleerd in hoofdstuk II ten aanzien van het profiel van de toekomstige onderwijsgevende. We vermelden met name:

1. Het kunnen fungeren als "competent pedagogist" (professioneel geschoold en handelend);
2. drager van onderwijsvernieuwing;
3. het kunnen optreden als "change agent" in het proces van maatschappelijke omvorming. (zie hoofdstuk II).

Het principe van de "allround" onderwijsgevende slaat niet op de leeftijdscategorie 12 - 15 jaar. In het voortgezet onderwijs wordt het vakleerkrachtensysteem gehanteerd.

degenen die een 1e of 2e graads bevoegdheid wensen te halen één basisleerjaar kennen (zie voor verdere uitwerking par. 3).

- Consequent aan het principe van de opleiding is het van belang bij de aanbieder der specialisaties, eenzijdigheid te voorkomen. De toekomstige onderwijsgevende dient zicht te krijgen op de functie van het onderwijs aan verschillende leeftijdsgroepen/schoolsoorten, die niet direkt tot zijn "domein" behoren. De W.H.O. stelt dan het volgende systeem voor:

1. Studenten met als specialisatie de leeftijdscategorie 4 - 8 jaar, dienen zich te oriënteren op de volgende categorie (8 - 12 jr.).
2. Studenten van de 2e categorie (8 - 12 jr.) nemen of kennis van de ontwikkelingen in de leeftijdscategorie, 4 - 8 jr., of van de categorie, 12 - 15 jr.
3. Studenten met als specialisatie de leeftijdscategorie, 12 - 15 jr. stellen zich tevens op de hoogte van de fase van het schoolkind (8 - 12 jr.).

Dit systeem vermijdt een rigide scheiding van de verschillende leeftijdsgroepen. Het biedt tevens perspectieven t.a.v. het verkrijgen van een eventuele "dubbele bevoegdheid". Het is dan ook raadzaam het een en ander binnen het systeem te honoreren:

3. De inrichting van de opleiding.

Uit de opleidingsstructuur blijkt dat het onderscheid zoals nu gehanteerd wordt, in een opleiding op M.B.O. en H.B.O.-niveau geheel komt te vervallen. De initiële opleiding valt onder het Hoger Onderwijs. Voor de toelating betekent dit dat slechts studenten die het middelbare onderwijs (vnl. HAVO/VWO) hebben gevolgd tot de initiële opleiding toegelaten kunnen worden. De W.H.O. is er voorstander van dat naast de normale toelatingsvoorwaarden zoals psychologische test, taaltest e.d. tevens eisen worden gesteld t.a.v. de vakkenpakketkeuze van de student. Hierdoor wordt een eerste aanzet gegeven tot een soepeler aansluiting.

- De inrichting van de opleiding berust op enkele belangrijke uitgangspunten, te weten:

- a. Een duidelijke visie op onderwijs en samenleving (= de Arubaanse samenleving in het bijzonder) dat tot uiting komt in het profiel van de onderwijsgevende zoals in hoofdstuk II is uiteengezet.
- b. Een duidelijke visie op leren en de karakteristieken van de leerling en de student. Dit leidt tot het hanteren van een zo groot mogelijke differentiatie in de inrichting (=organisatie en inhoud) van de initiële opleiding.
- c. De inrichting richt zich zowel inhoudelijk als didactisch op de activiteiten van de schoolsoorten (basisschooldidactiek), rekening houdend met het feit dat de opleiding een eigen bijdrage heeft en levert. (opleidingsdidactiek) Dit betekent o.m. vervanging van het huidige leerstofjaar-klassensysteem.

- De inrichting van het programma kan de volgende structuur vertonen:

- a. Een onderwijskundig component (pedagogiek, psychologie, sociologie, onderwijskunde en didactiek).

- b. Kennis van een groot aantal vakken, waaronder de beroepsgerichte vakken, te onderscheiden in basis- en keuzevakken.
- c. De praktijk.

- De aanbieding der vakken geschiedt vanuit twee invalshoeken:

1. In de vorm van cursussen die methodisch zijn opgebouwd (cursorisch).
2. Door middel van thema's aangedragen vanuit de verschillende vakdisciplines, ook wel vakkenclusters genoemd (thematisch).

Bij deze onderscheiding gaat men er tevens vanuit dat de cursussen ter ondersteuning kunnen dienen van het thematisch werken. In de beginjaren van de opleiding wordt meer aandacht geschonken aan de cursorische opbouw van de opleiding, terwijl in de latere fasen het accent komt te liggen op het vakkenclustersysteem (interdisciplinaire aanpak). Het een en ander flexibel te hanteren.

- Met het in deze paragraaf gestelde t.a.v. uitgangspunten, structuur en wijze van aanbieden wat betreft de inrichting van de initiele opleiding komt de werkgroep tot een nadere uitwerking. Deze karakterisering slaat op de volgende aspecten:

- a. de basisleerjaren
- b. de specialisatie
- c. de praktijk.

A. De basisleerjaren.

De eerste twee jaren van de opleiding hebben zowel een remediërende functie, als het karakter van introductie-jaren. Zo zal in het beginjaar aandacht besteed moeten worden aan het opsporen en wegwerken van tekorten die eventueel zijn ontstaan op basis van vooropleiding en vakkenpakketkeuze. In deze fase wordt voldoende tijd uitgetrokken om de student te laten wennen aan zijn nieuwe omgeving. In deze beginfase sluit men enigszins aan bij voor de student bekende werkwijzen van het secundair onderwijs, doch reeds vanaf het begin wordt gewerkt aan het "leren dragen van eigen verantwoordelijkheid" m.b.t. de studie (studieplanning, verslaggeving, het werken met thema's e.d.). Tijdens de basisleerjaren wordt de student ook ingeleid in wat wordt genoemd de beroepsgerichte vakken.

In deze beginperiode wordt de student geconfronteerd met de opleidingsvisie van het instituut, waarmee bedoeld wordt de visie van de opleiding t.a.v. de kinderlijke ontwikkeling, de relatie ontwikkeling-onderwijs, de relatie onderwijs-samenleving, instructie-proces e.d.

In het eerste leerjaar van deze basisperiode wordt rekening gehouden met de verschillende instroom van de studenten. Er zal differentiatie plaatsvinden zowel qua leerstofinhoud als praktijk ten aanzien van die studenten die na het eerste jaar een 1e of 2e graads-opleiding in het buitenland zullen volgen en degenen die de initiele opleiding lokaal wensen af te ronden. Na deze 2-jarige basisperiode moet de student in staat geacht worden, een verantwoorde keuze te kunnen doen voor wat betreft zijn specialisatie.

B. De specialisatie-jaren.

In het derde en vierde leerjaar vindt er afwisselend stage

en studie op het Pedagogisch Instituut plaats. De student heeft als keuze een bepaalde leeftijdscategorie en richt zijn studie hiernaar in. Zoals gesteld wordt eenzijdigheid zoveel mogelijk voorkomen door de student tevens te oriënteren op de andere leeftijdscategorieën.

Alhoewel de opleiding is ingericht op het behalen van een bevoegdheid (de keuze voor een leeftijdscategorie/schoolsoort) is de W.H.O. van mening dat het mogelijk moet zijn de student een kans te bieden op het halen van een dubbele bevoegdheid. Dit kan studieverlenging met zich meebrengen. Gezien het specialistisch karakter van het derde en vierde leerjaar en de daarmee gepaard gaande differentiatie, is het aan te bevelen in deze fase zowel tempo versnellingen als vertragingen toe te staan. Er is veel te zeggen voor het binnen de initiele opleiding behalen van een akte-speciaal onderwijs, echter gezien de beperkte behoefte is het te verkiezen deze speciaalonderwijsakte te incorporeren in de nascholingsactiviteiten, in de vorm van applicatie-cursussen. Een gedegen oriëntatie op het speciaal onderwijs binnen de initiele opleiding is echter zeer gewenst. De specialisatie van de student vindt in het vierde leerjaar een concrete afronding in de vorm van werkstukken, skripties en praktijkopdrachten.

C. De praktijk.

Een algemeen doel van de praktische vorming van de student is, het ontwikkelen van die vaardigheden en technieken die hem in staat stellen zinnvolle en efficiënte onderwijs- en leersituaties te creëren, voldoende inzicht geven in de Arubaanse onderwijspraktijk (en organisatie), opdat hij actief hieraan kan participeren en de bereidwilligheid te scheppen bij de student zich in te zetten om de vernieuwing van ons onderwijs te realiseren. De praktijk is fasegewijs opgebouwd, waarbij de toekomstige onderwijsgevende in toenemende mate zelf verantwoordelijk is voor de invulling van zijn praktijk. Uit de doelstelling kan men afleiden dat het niet slechts gaat om het lesgeven, maar ook om die belangrijke aspecten, die een totale beroepsvorming mogelijk maken. Wij denken met name aan specifieke vaardigheden, zoals spreekvaardigheid, creatieve schrijfvaardigheid, het kunnen functioneren in werkgroepen, vergaderen en het leiden van vergaderingen, van belang voor de toekomstige uitoefening van het beroep. Tevens aan activiteiten te vatten onder de categorie "buitenschoolse activiteiten", van belang voor een maatschappelijk profileren van de toekomstige onderwijsgevende. De werkgroep is er voorstander van dat de toekomstige onderwijsgevende met name gedurende de specialisatie-jaren de mogelijkheid geboden wordt om zich in het buitenland te oriënteren, als onderdeel van de praktische vorming. Op basis van vergelijking met ontwikkelingen in het buitenland kan het zo belangrijke inzicht in de Arubaanse onderwijspraktijk toenemen, waardoor de toekomstige onderwijsgevende een positieve bijdragen hiaraan kan verlenen. Een effectieve en efficiënte praktische vorming binnen de opleiding dient aan bepaalde noodzakelijke voorwaarden te voldoen:

1. Er dient een behoorlijke afstemming tussen de theorie en praktijk te zijn. Dit houdt in dat de docenten in interdisciplinaire vorm bij de praktische vorming ingeschakeld worden.

2. Eenstemmigheid en duidelijkheid met betrekking tot doelen en uitgangspunten van de praktische vorming. Duidelijke begeleidings- en beoordelingscriteria op basis van een heldere praktijkvisie.
3. Functionele betrokkenheid van het onderwijsveld bij de praktische vorming. Dit houdt in duidelijke communicatiestructuren met de betrokken mentoren, praktijkscholen en instituten. De mogelijkheid van scholing van betrokkenen (nascholing).

Op basis van de doelstelling van de praktijk en de noodzakelijke voorwaarden voor de praktische vorming komt de W.H.O. tot een model-indeling voor de inrichting van de praktijk, gebaseerd op het semestersysteem.

Leerjaar.

Semester.

Leerjaar 1.

1. school- en instituutspartica
2. gericht op specifieke beroepsgerichte vaardigheden.

Opm.A. de opbouw van deze vaardigheden geschiedt door middel van confrontatie met praktische situaties in de scholen en op het instituut.

Opm.B. in het eerste leerjaar vindt er differentiatie qua praktijk plaats. Diegenen die een 1e of 2e graadsopleiding gaan volgen krijgen ook inzicht in organisatie en inrichting der schoolsoorten en het Arubaanse onderwijs in het algemeen.

Leerjaar 2.

3. -school- en instituutspartica
4. gericht op het werken met kinderen in verschillende leeftijdscategorieën.
- Inzicht in de organisatie en inrichting der schoolsoorten.
- Ontplooiing van buitenschoolse activiteiten.

Leerjaar 3.

5. stage afgewisseld met schoolperiodes.
6. Aaneengesloten stage (kan ook in het buitenland plaatsvinden).

Leerjaar 4.

7. Voltooing en uitwerking der stageperiode.
8. Afronding i.v.m. afstuderen.

De W.H.O. wenst erop te wijzen dat de praktische vorming van de student niet slechts gereduceerd kan worden tot het aanleren van beroepsvaardigheden en -technieken, maar dat een "link" gelegd moet worden tussen de meer beroepsspecifieke en de persoonlijkheidsvormende begeleiding van de student.

De praktische vorming is een intensief proces waarbij de jong-volwassene langzaam gevormd wordt tot opvoeder.

4. De organisatorische vormgeving van de opleiding. De huidige organisatie van de initiële opleiding zoals we die nu kennen herbergt alle kenmerken in zich van wat genoemd wordt een verticaal-segmentaal model. Onderwijskundig houdt dit o.a. in een verticaal onderwijsprofiel, samenstelling van homogene groepen en klassikaal onderwijs. Organisatorisch is er dan sprake van b.v. vrijblijvende secties, zwak ontwikkelde departementen en autonome vakleraren. De W.H.O. is van mening dat introductie van het semestersysteem ter doorbreking van het leerstofjaarklassensysteem onderwijskundig-organisatorische consequenties met zich meebrengt.
- De organisatorische vormgeving is dan die van het horizontaal-collegiaal model, waarbij de volgende onderwijskundige kenmerken te signaleren zijn:
- verschillende differentiatievormen
  - verschillende overstapmogelijkheden binnen de opleiding
  - variëaties in groeieringswijze (der studenten)
  - corrigerende en ondersteunende begeleiding van de studenten, zowel individueel als groepsgericht.

Met name de punten (b) en (c) zijn van belang voor het hantieren van het semestersysteem.

Voor de organisatie betekent het een en ander:

- een procesgerichte schoolleiding, d.w.z. een schoolleiding die beleidsvormingsprocessen "van onderop" stimuleert en structureert en condities schept op grond waarvan studenten en docenten mede vorm geven aan het beleid en ook daaraan uitvoering geven
- het ontwikkelen van "zware" secties en daarbij behorend overleg binnen en tussen deze vaksecties (interdisciplinaire aanpak)
- verbanden (scheppen) tussen de verschillende onderwijsrichtingen en jaargroepen.

De ontwikkeling van het segmentaal naar het collegiaal model is geen zaak, die "een-twee-drie" uit de grond gestampt wordt.

Voortdurend zal men binnen de opleiding opzoek moeten gaan naar de beste vormen. Deze ontwikkeling zal bij de start van de nieuwe opleiding dan ook pas in de beginfase zijn.

De vrijwel complete herinrichting van de initiële opleiding met de daarbij behorende nieuwe organisatievormen, zoals wij die in dit hoofdstuk hebben geschetst vereist een studieduurverlenging in vergelijking met de huidige opleiding. De W.H.O. is danook van mening dat de toekomstige initiële opleiding vierjarig dient te zijn.

DE NA- EN OMSCHOLING.

1. Een van de taken van het Pedagogisch Instituut is het verzorgen van de nascholing ten behoeve van de onderwijsgevenden werkzaam in het onderwijs.

Daar de term "nascholing" gebruikt wordt om verschillende zelf-scholingsactiviteiten van de onderwijsgevenden aan te duiden, is het zinvol om deze nader te preciseren.

In navolging van de nota "Nascholing van onderwijsgevenden" (Den Haag, 1976) definiëren we nascholing als volgt:

Nascholing: alle activiteiten van een onderwijsgevende om zijn kennis, belangstelling en vaardigheden, direct verband houdende met de uitoefening van zijn beroep, te verdiepen en uit te breiden, zulks, voor zover het de hierna gedefinieerde her- en bijscholing betreft, als onderdeel van de taak van elke onderwijsgevende.

Hierbij kunnen worden onderscheiden:

- bijscholing: een vorm van voortdurende nascholing, vooral ter verdieping van reeds aanwezige kennis, belangstelling en vaardigheden, gericht op een blijvend goede uitoefening van de onderwijs-functie;
- herscholing: een vorm van nascholing, vooral gericht op het verwerven van nieuwe kennis, belangstelling en vaardigheden, die tengevolge van ingrijpende en veelal incidenteel voorkomende wijzigingen noodzakelijk zijn voor een blijvend goede uit-oefening van het beroep;
- applicatie: een vorm van nascholing, waaraan voor degenen die deze nascholing met goed resultaat volgen, een nieuwe onderwijsbevoegdheid is verbonden, in relatie staande tot een reeds verkregen onderwijsbevoegdheid.

Omscholing wordt gedefinieerd als:

een vorm van scholing, gericht op het verkrijgen van een nieuwe onderwijsbevoegdheid, niet in relatie staande tot een reeds verkregen onderwijsbevoegdheid.

Uitgangspunten:

2. In het verleden was de nascholing veelal een activiteit van de individuele leerkracht, gericht op zijn zelfnascholing. Deze nascholing was vooral vakgericht en had als hoofddoel het verkrijgen van een nieuwe onderwijsbevoegdheid.

Er bestond weinig behoefte aan een onderwijskundige nascholing, mede omdat er nauwelijks sprake was van veranderingen in het onderwijs.

Pas toen het onderwijssysteem als zodanig en het functioneren van de onderwijsgevenden hierin ter discussie werden gesteld, hetgeen uitmondde in het voornemen van de overheid het onderwijs te herstruktureren, won de opvatting veld, dat de nascholing systematisch moest worden opgezet en meeromvattender moest worden. Niet slechts het te onderwijzen vak, maar ook de onderwijsgevende moest centraal staan in de nascholings-activiteiten. De nascholing is in deze opvatting niet slechts

een activiteit van de individuele leerkracht, maar tevens een belangrijk beleidsinstrument van de overheid in het kader van de onderwijsvernieuwing en de verhoging van de kwaliteit van het onderwijs.

3. In de hierboven gehanteerde definitie van nascholing wordt deze beschreven als een activiteit van de leerkracht; het vormt als zodanig een onderdeel van zijn taak en is gericht op een blijvende goede uitoefening van zijn functie.
In de schets van het profiel van de onderwijsgevende (hoofdstuk 2) wordt eveneens de zelfnascholing als een van de karakteristieken van het beroep van onderwijsgevende aangemerkt. Uit bovenstaande volgt dat de nascholing geen eenmalige zaak is, maar een continu proces dat als uiteindelijk doel heeft de zelfnascholing. Deze opvatting van de nascholing wordt doorgaans aangeduid met de term "groeimodel" in tegenstelling tot het zgn. "deficientiemodel", waarmee aangeduid wordt de nascholing gericht op het remedieren van tekorten in de initiele opleiding.

4. Uit het hiervoren gestelde zijn de volgende doelstellingen voor de nascholing van onderwijsgevend en af te leiden:

- de nascholing zal op korte termijn gericht zijn op optimalisering binnen het bestaande systeem. Alle nascholingsactiviteiten die in dit kader ontwikkeld worden, dienen in de lijn te liggen van de voorgenomen innovaties;
- op middellange (en lange) termijn zal de nascholing gericht zijn op de herstructurering van het onderwijs;
- de nascholing zal in functie zijn van de blijvende professionele zelfontplooiing van de onderwijsgevend en (het zgn. "groeimodel").

De organisatie van de nascholing.

5. De nascholing is tot dusver verzorgd door verschillende instanties en instellingen, waaronder de afdeling begeleiding, ontwikkeling en toezicht van de Directie Onderwijs en de Pedagogische Academie. Daarnaast bestaan er opleidingen in cursusvorm, die buiten het verband van het opleidingsinstituut worden gegeven en verschillende vormen van zelfnascholing, uitgaande van de individuele leerkracht. Er is weinig coördinatie van de diverse nascholingsactiviteiten en een goede kwaliteitsbewaking ontbreekt eveneens. Teneinde te komen tot een gericht nascholingsbeleid is vereist een grotere concentratie, coördinatie en professionalisering van de nascholing.

De mogelijkheid hiertoe is geopend door de nascholing toe te voegen aan het takenpakket van het opleidingsinstituut. Hierdoor wordt eveneens mogelijk gemaakt de nascholing te hanteren als een beleidsinstrument in het kader van de verhoging van de kwaliteit van het onderwijs en het functioneren van de onderwijsgevende daarin en in het kader van de herstructurering.

6. In hoofdstuk 2 is gewezen op het tweeledige karakter van de scholing van onderwijsgevend en (waaronder ook de nascholing). Enerzijds is het een schooltype en maakt het deel uit van de externe educatieve structuur, anderzijds is het een verzorgings-taak, waardoor het met de andere verzorgingstaken zoals begeleiding, onderzoek en ontwikkeling valt onder de verzorgings-structuur.

Ook wordt in eerder vermeld hoofdstuk gewezen op de relatie tussen het beleid en de verzorgingsstructuur en de wederzijdse beïnvloeding van beleid en verzorgingsstructuur. Zowel het opleidingsinstituut als de verzorgingsdiensten die deel uitmaken van de Directie Onderwijs zijn belast met de uitvoering van verzorgingstaken ten behoeve van het onderwijsveld die voortvloeien uit het door de overheid uitgestippelde onderwijsbeleid. Het is dan ook zaak dat er een afbakening komt van de werkterreinen van het Pedagogisch Instituut en de Directie Onderwijs enerzijds, en anderzijds dat hun respectieve taken op elkaar worden afgestemd (hfdst. 2, programmatische integratie).

Ten aanzien van de afbakening van de werkterreinen van het Pedagogisch Instituut en de Directie Onderwijs is de W.H.O. van mening dat alles wat te maken heeft met de begeleiding van de individuele leerkracht en de school tot het werkterrein van de betreffende afdelingen van de Directie Onderwijs behoren. Dit kan ook bepaalde nascholingsaspecten omvatten. Tot het werkterrein van de nascholing verzorgd door het Pedagogisch Instituut behoren alle nascholingsactiviteiten die verder gaan dan de behoefte van de individuele leerkracht of school.

Ten aanzien van de afstemming van de werkzaamheden stelt de W.H.O. het volgende voor:
er dient een overlegorgaan ingesteld te worden waarin zitting hebben de verzorgingsdiensten van de Directie Onderwijs en het Pedagogische Instituut (hoofdstuk 2 en 3).
Dit orgaan werkt een meerjaren nascholingsplan uit op basis van de beleidsprioriteiten en rekening houdend met de nascholingsbehoeften van het onderwijsveld. Dit meerjarenplan vormt de richtsnoer voor het uitwerken van de nascholingsprojecten van beide instanties elk op zijn eigen terrein. Het zal ongetwijfeld zo zijn dat bepaalde activiteiten van de twee instanties elkaar overlappen of in elkaars verlengde liggen. Dergelijke zaken worden in onderling overleg geregeld.

9. Binnen het Pedagogisch Instituut wordt een coördinator belast met de supervisie van de nascholing. De uitvoering ervan wordt verzorgd door een vaste groep kern-docenten eventueel bijgestaan door part-time docenten.

De inrichting van de nascholing.

10. In alle nascholingsprogramma's, ongeacht de context zullen de volgende componenten voorkomen: een algemeen pedagogisch-didactische, een vakdidactische en een vakinhoudelijke; ook zullen er nascholingsprogramma's ontwikkeld worden ten behoeve van specifieke functies binnen de schoolorganisatie. Afhankelijk van de aard van de nascholingsactiviteit en van de doelgroep zal een of meer van deze componenten centraal geplaatst worden.

Nascholing en rechtspositie.

11. De nascholing, voor zover het de her- en bijscholing betreft, is een onderdeel van de taak van elke onderwijsgevende. Hieruit volgt dat het deelnemen aan her- en bijscholingsactiviteiten in principe binnen de werktijd van de onderwijsgevende valt. Voor de duidelijkheid zij hier vermeld dat onder werktijd verstaan dient te worden de gebonden werktijd (lesgeeftijd) en de niet-gebonden werktijd.

Aangezien het moeilijk is nascholingsactiviteiten onder de gebonden lestijd plaats te doen vinden (gevolgen voor de school; financiële gevolgen) zullen ze in beginsel vooral in de niet-gebonden werktijd plaatsvinden.
Voor wat betreft applicatie ligt de zaak anders. Deze vindt in de regel plaats in de eigen tijd van de onderwijsgevende.

12. Uitgaande van het gegeven dat de nascholing een onderdeel is van de taak van de onderwijsgevende rust op hem de plicht zich na te scholen. Hoe dient deze verplichting verstaan te worden? Het is dienstig een onderscheid te maken naar de doelen die met de nascholing nagestreefd worden en naar de soort nascholingsactiviteiten (her-, bijscholing of applicatie).
Uitgaande hiervan komt de W.H.O. tot een indeling in
- verplichte nascholingsactiviteiten
  - gewenste nascholingsactiviteiten
  - aanbevolen nascholingsactiviteiten.
13. Algemeen heerst nog de mening dat nascholing een vrijblijvende zaak is en dat de onderwijsgevende zich naar believen al of niet kan nascholen.
In de toekomst wordt de nascholing in principe verplicht gesteld. Deze verplichting zal echter een dode letter blijven als er geen sancties aan verbonden zijn.
De W.H.O. stelt in deze voor:
- Het niet deelnemen aan verplichte nascholingsactiviteiten heeft als gevolg onbenoembaarheid van de onderwijsgevende. In dit verband kan b.v. gedacht worden aan nascholing in het kader van de invoering van het papiamento als onderwijs-instructie taal.
  - Het deelnemen aan gewenste nascholingsactiviteiten heeft als gevolg voorrang bij benoeming c.q. herbenoeming.
  - Het deelnemen aan aanbevolen nascholingsactiviteiten heeft geen specifieke rechtspositionele gevolgen.
  - Deelname aan applicatie cursussen leidt tot het verwerven van een nieuwe onderwijsbevoegdheid en daarmee de mogelijkheid van een hogere salariering.
14. De mogelijkheden om gebruik makend van de bestaande wettelijke regelingen om de onderwijsgegenden tot nascholing te verplichten, zijn beperkt.
De stuurgroep is van oordeel dat ten aanzien van de verschillende aspecten van de nascholing, tijdig overleg gepleegd dient te worden met de schoolbesturen en de onderwijsvakbond om tot een consensus te geraken.
15. Ten aanzien van de bekostiging van de nascholing is de W.H.O. van oordeel dat deze, voor wat betreft de nascholingsactiviteiten gericht op de blijvende goede uitoefening van de onderwijsfunctie en de nascholingsactiviteiten in het kader van de herstructurering grotendeels voor rekening van de overheid komen. Permanente nascholing van de onderwijsgegenden is immers een noodzakelijke voorwaarde voor goed onderwijs.
De nascholingsactiviteiten, die erop gericht zijn de onderwijsgevende een nieuwe bevoegdheid te geven en die tot gevolg hebben een hogere salariering komen voor rekening van de onderwijsgevende.

- De omscholing.
16. Er moet duidelijk onderscheid gemaakt worden tussen nascholing en omscholing. De omscholing is gericht op het verkrijgen van een nieuwe onderwijsbevoegdheid die niet in relatie staat met een reeds verkregen onderwijsbevoegdheid; bij de nascholing en met name de applicatie, bestaat de relatie tot een reeds eerder verkregen onderwijsbevoegdheid daarentegen wel.
17. De omscholing zal ook verzorgd worden door het Pedagogisch Instituut, aangezien het streven erop gericht is alle vormen van scholing ten behoeve van de onderwijsgevenden binnen het Pedagogisch Instituut te concentreren. De initiele opleiding zal bepaalde vormen van omscholing verzorgen, met name daar waar een leerkracht, opgeleid voor een bepaalde fase van het basisonderwijs zich om wenst te scholen voor een andere fase of voor het secundair onderwijs (derdegraads bevoegdheid). Het verdient wel aanbeveling dat de onderwijsgevenden die zich willen omscholen, dit via een aangepaste leerweg kunnen doen. Het aanbod van andere vormen van omscholing zal afhangen van de behoefte en de mogelijkheden van het Pedagogisch Instituut.

- Inleiding.
1. Onderzoek van het onderwijs levert de onontbeerlijke informatie en kennis voor het beleid, het beheer, de verzorging van het onderwijs en de onderwijspraktijk zelf. Zonder de gestructureerde informatie over en grondige inzicht in het onderwijs, is effectief en efficiënt werken in het onderwijs onmogelijk. Ook het gebruik maken van gegevens van in het buitenland verricht onderzoek is niet voor alle terreinen en niveau's van het onderwijs mogelijk, zonder met de specifieke arubaanse factoren rekening te houden. Het feit dat op Aruba nauwelijks onderzoek in het onderwijs wordt gedaan, betekent dat het gevaar voor een onvoldoend wetenschappelijk gefundeerd onderwijsbeleid en -praktijk groot is. De gevolgen hiervan zijn echter pas op langere termijn merkbaar.
  2. Zoals elk ander terrein van werk, heeft het onderwijs instrumenten nodig, om doelgericht en efficiënt te kunnen werken. Behalve van onderzoek, zijn deze instrumenten afkomstig van het ontwikkelingswerk in het onderwijs. De instrumenten die nodig zijn in het onderwijs, zijn vaak plannen, programma's, technieken, (organisatie) modellen en materiele middelen. Ook deze instrumenten zijn niet altijd uit het buitenland over te nemen, omdat zij meestal voor specifieke situaties ontwikkeld zijn, die verschillen van de lokale situaties. Echter ook aan de ontwikkeling van het instrumentarium voor het onderwijs wordt op Aruba nauwelijks aandacht besteed. Dit gebrek is al jaren merkbaar. Met name voor wat betreft de ontwikkeling van curricula en het bijhorend lesmateriaal, programma's voor specifieke onderwijsgebieden zoals de taalontwikkeling, de muzikale vorming, de lichamelijke opvoeding en technieken voor specifieke doelgebieden zoals de ontwikkeling van het concentratievermogen en het gericht stellen van vragen door de leerkracht. Dit om maar een paar programma's te noemen waar de afgelopen jaren expliciet om is gevraagd.
  3. Terwijl de onderwijswetenschappen grote vooruitgang maken in het verwerven van dieper en meer omvattend inzicht in het onderwijsleerproces en terwijl de instrumenten ten behoeve van de onderwijspraktijk steeds beter hanteerbaar worden, blijft de onderwijspraktijk zelf met achterhaalde inzichten, technieken en organisatievormen werken. De effectiviteit en efficiëntie van de onderwijspraktijk in de toekomst, zal afhangen van de mate waarin erin geslaagd wordt om de verouderde inzichten en werkwijzen te vernieuwen. Onderzoek en ontwikkeling in het onderwijs op Aruba zelf zullen de noodzakelijke brug tussen de praktijk en de onderwijswetenschappen moeten vormen.

Onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut.

4. Onderzoek en ontwikkeling zijn taken die momenteel zijn opgedragen aan de Directie Onderwijs. De op Aruba aanwezige kennis, kunde en ervaring in het onderzoeks- en ontwikkelingswerk is zeer gering. Het zou daarom voor de hand liggen om deze schaarse expertise te concentreren. Er zijn echter redenen die het doen van onderzoek en ontwikkelingswerk binnen het Pedagogisch Instituut rechtvaardigen. Het spreekt echter voor zich dat er tussen

de Directie Onderwijs en het Pedagogisch Instituut, ook wat betreft onderzoek en ontwikkelingswerk, een goede afstemming van werkzaamheden en een goede taakverdeling zal moeten zijn, om zodoende een hoge mate van efficiëntie en effectiviteit in dit werk te waarborgen. Deze afstemming zal binnen de reeds genoemde "programmatische samenwerking" tussen de Directie Onderwijs en het Pedagogisch Instituut, vorm moeten krijgen.

Het belang van onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut, vloeit voort uit de behoefte om zowel de scholing van leerkrachten als de onderwijspraktijk te professionaliseren, door middel van het verschaffen van een meer wetenschappelijke basis. Deze behoefte om het beroep van de leerkracht te professionaliseren is een internationaal verschijnsel. Aangezien kenmerkend voor een professie is, het beschikken over specifiek voor het beroep wetenschappelijk gebaseerde kennis en kunde, en het gebruik van specifiek voor het beroep ontwikkelende of aangepaste instrumenten, is onderzoek en ontwikkeling, om te komen tot deze kennis, kunde en instrumentarium, onontbeerlijk. Het doen van onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut zal bijdragen tot deze professionalisering van de leerkracht doordat zij:

- * voortdurend tot dieper en ruimer inzicht in het onderwijs-leerproces zullen leiden. Zowel de opleiding als de na- en omscholing van leerkrachten zal hierdoor (probleem- c.q. doel-) gerichter plaats vinden;
- * het verwerven van inzicht in de specifiek lokale omstandigheden die in het bijzonder relevant zijn voor de scholing van leerkrachten, mogelijk maken;
- * de mogelijkheid scheppen om elders verworven inzichten en ontwikkelde instrumenten, via valide en betrouwbaar onderzoek, "bruikbaar" te maken voor de lokale onderwijspraktijk;
- * de mogelijkheid scheppen om aanstaande en zittende leerkrachten vertrouwd te maken met onderzoek en ontwikkelingswerk in het onderwijs en om hen in staat te stellen om zelf kleine onderzoekingen te verrichten en instrumenten voor hun praktijk te ontwikkelen.

6. Onderzoek en ontwikkeling zal zeker in de beginperiode van het Pedagogisch Instituut, een ondersteunende functie hebben ten behoeve van de opleiding en de na- en omscholing van leerkrachten. In een latere fase, als de scholing voldoende naar wens functioneert en de onderzoeks- en ontwikkelingscapaciteit van het Pedagogisch Instituut voldoende is uitgebouwd, zal ook onderzoek en ontwikkelingswerk ten behoeve van het onderwijs in het algemeen, eventueel specifiek gericht op de taak van de leerkracht, toegekend kunnen worden aan het Pedagogisch Instituut. De ondersteunende functie van onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut zal op verschillende manieren tot uiting komen:

- * de onderzoeks- en ontwikkelingsvraagstukken zullen vanuit de behoefte in de opleiding en de na- en omscholing voortkomen. De behoeften zullen betrekking kunnen hebben op specifieke gegevens, kennis of middelen nodig in de scholing;
- * de resultaten van het onderzoek en de ontwikkeling zullen steeds primair gebruikt worden t.b.v. de verdere professionalisering van de scholing. Slechts in de tweede plaats zullen deze resultaten ter beschikking staan van het onderwijs in het algemeen;

- * in de ontwikkeling van de diverse scholingsprogramma's, zullen onderzoek en ontwikkeling een informatie verschaffende en verhelderende rol spelen;
- * in de uitbouw van het Pedagogisch Instituut, in de organisatie van zowel interne als externe (dienstverlenende) activiteiten en in de evaluatie van zowel de scholingsprogramma's als van de interne organisatie van dit instituut, zullen onderzoek en ontwikkeling van belang zijn;
- * in de organisatie van onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut (= uitvoering en terugkoppeling van resultaten) en in de prioriteitstelling binnen dit instituut (=toewijzing van mankracht en middelen) zal de ondersteunende rol van onderzoek en ontwikkeling moeten blijken.

De aard van het onderzoek en de ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut.

7. Uitgaande van het doel waarvoor onderzoek en ontwikkeling worden gedaan, namelijk het op een hoger plan brengen van de onderwijspraktijk, zal het onderzoek binnen de pedagogische hogeschool steeds binnen de categorie van toegepaste ofwel praktijkgerichte onderzoek vallen. De typen onderzoek die verricht zullen worden zijn:
- * informatie verwervend/beschrijvend onderzoek
  - * evaluatief/experimenteel onderzoek
  - * onderzoek naar processen die zich binnen het instituut voltrekken.

Het ontwikkelingswerk zal zich richten op het voorzien in de behoefte aan hulpmiddelen (c.q. werkmodellen, strategieën, technieken, e.d.) in de scholing van leerkrachten. In een latere fase ook op de behoeften van de onderwijspraktijk op meso- en microniveau.

In het kader van de dienstverlenende functie van het Pedagogisch Instituut is het wenselijk om de aanwezige kennis en kunde ter beschikking te stellen van het onderwijsveld. In dit verband zou het Pedagogisch Instituut gezien kunnen worden als een open "teacher's center" waar leerkrachten samen met medewerkers van dit instituut kunnen werken aan praktijk problemen en behoeften. Met name de onderzoeks- en ontwikkelingscapaciteit van het instituut kan in deze een belangrijke rol spelen. Echter zoals eerder gesteld zal deze dienstverlening pas in een latere fase mogelijk zijn. Namelijk als de onderzoeks- en ontwikkelingscapaciteit voldoende ontwikkeld zal zijn.

De organisatie van onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut.

8. De organisatie van onderzoek en ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut, omvat het besluitname proces (=wat, wie, tijd, middelen, etc.), de uitvoering, evaluatie en de terugkoppeling van de resultaten naar de vraagstellers. De werkgroep geeft er de voorkeur aan om het onderzoek en het ontwikkelingswerk binnen de het Pedagogisch Instituut via de projectvorm te doen plaatsvinden. Het Pedagogisch Instituut zal periodiek, bijvoorbeeld om de drie jaar, een "meerjarenplan" voor het te verrichten onderzoek en ontwikkelingswerk opstellen. In deze periode worden dan een aantal onderzoeks- en ontwikke-

lingsprojecten uitgevoerd, waaraan medewerkers van het instituut en studenten deelnemen. Samenwerking met instituten in het buitenland wordt niet uitgesloten.

9. Zolang het Pedagogisch Instituut slechts ten behoeve van de scholing van leerkrachten onderzoek en ontwikkeling doet, zullen de beslissingen over de onderwerpen voor onderzoek en ontwikkeling en andere belangrijke organisatorische en financiële zaken, een hoofdzakelijk interne aangelegenheid zijn. Wanneer echter dit instituut ertoe overgaat om onderzoek en ontwikkelingswerk ten behoeve van het onderwijs in het algemeen te doen, dan zullen de beslissingen in overleg met de Directie Onderwijs genomen worden. Daarbij zal het onderwijsbeleid van de overheid het kader vormen, waarbinnen over onderzoek en ontwikkeling gesproken zal worden. Het meerjaren onderzoeks- en ontwikkelingsplan van het Pedagogisch Instituut zal dan deels bestaan uit projecten die door de overheid zijn uitbesteed aan dit instituut.
  11. De deelname van docenten aan onderzoek en ontwikkelingswerk zal geschieden op basis van de relevantie van hun deelname voor hun overige taken binnen het instituut, de capaciteiten van deze personen in het doen van onderzoek en ontwikkelingswerk en op basis van belangstelling. Dit houdt in dat niet alle medewerkers tegelijkertijd zowel een onderwijstaak als een onderzoeks- of ontwikkelingstaak zullen moeten hebben. Ook zal de betrokkenheid van elke medewerker aan een onderzoeks- of ontwikkelingsproject niet even groot hoeven te zijn. Het is echter wel wenselijk dat de vaste (full-time) medewerkers van het Pedagogisch Instituut, onderzoeks- en ontwikkelingservaring opdoen, om daarmee de deskundigheid van deze medewerkers en de capaciteit op dit terrein hier te lande, te vergroten.
  11. De deelname van studenten aan onderzoeks- en ontwikkelingsactiviteiten binnen het Pedagogisch Instituut, zal geschieden als onderdeel van hun opleidings-, na- of omscholingsprogramma en op basis van belangstelling.
  12. Zolang het Pedagogisch Instituut onderzoek en ontwikkeling doet ten behoeve van de scholing van leerkrachten alleen, zal de evaluatie van deze activiteiten een interne zaak zijn. Deze evaluatie moet dan gezien worden als deel van de continue interne evaluatie van het functioneren van dit instituut. Wanneer ook onderzoek en ontwikkelingswerk voor het onderwijs in het algemeen worden gedaan, zullen ook de Directie Onderwijs, en waar mogelijk ook "externe" deskundigen aan deze evaluatie deelnemen.
- Strategie.
13. Omdat onderzoek en ontwikkeling een integraal onderdeel zijn van het Pedagogisch Instituut, dient bij de aanvang van dit instituut, eveneens begonnen te worden met onderzoek en ontwikkelingswerk. Voorgesteld wordt om de projectgroep die belast zal zijn met de voorbereiding van het Pedagogisch Instituut, een eerste meerjarenplan voor onderzoek en ontwikkelingswerk binnen dit instituut, te laten opstellen.

DE PLANNING VAN DE HERSTRUKTURERING.

Hoofdstuk VII.

1. In dit rapport schetst de Werkgroep in hoofdlijnen de uitgangspunten, inrichting en organisatie van de toekomstige scholing van de onderwijsgeevenden op Aruba. Met het oog op de politieke en inhoudelijke toetsing van zijn ideeën acht de Werkgroep het gewenst om, voordat deze verder worden uitgewerkt, nader overleg te plegen met zowel de opdrachtgever als het onderwijsveld. Op basis van deze terugkoppeling kan de Werkgroep zich dan toeleveren op de verdere uitwerking van de grondslagen, inrichting en organisatie van het voorgestelde Pedagogisch Instituut het een en ander uitmondend in een eindrapport omstreeks augustus 1988.
Terzijde zij opgemerkt dat de kontakten met het onderwijsveld tevens kunnen worden benut voor een eerste informatieverschaffing over de herstruktureringssystemen, waarbij kwa doelgroep met name wordt gedacht aan de decanen van het algemeen voortgezet onderwijs.
2. Het onderhavige rapport biedt ruim voldoende duidelijkheid over de inhoud en vorm van de scholing van onderwijsgeevenden in de toekomst om zowel met de relevante onderwijsinstanties (Schoolbesturen en Vakbond) als met de politiek verantwoordelijke instanties (Staten, Ministerraad) tot principe beslissingen te komen.
Hierna zal in projectvorm de verdere uitwerking en implementatie van de herstrukturering plaats moeten vinden. Een tijdsplanning van de te volgen activiteiten ziet er als volgt uit:
  - * maart - april 1988
    - Inhoudelijke discussie en meningsvorming met relevante onderwijsinstanties.
    - Politieke discussie en meningsvorming in de Staten.
    - De Minister neemt een voorlopige beslissing over de uiteindelijke organisatie en inrichting van het opleidingsonderwijs.
  - * mei - augustus 1988
    - Het in grote lijnen uitwerken van de organisatie en de programma's van het nieuwe instituut.
  - * begin september 1988
    - De uitgewerkte plannen worden voorgelegd aan een panel van lokale en buitenlandse experts.
  - * eind september 1988
    - Definitieve beslissing over organisatie en inrichting van het opleidingsonderwijs.
  - * oktober 1988 - juli 1989
    - Eerste fase van implementatie: uitwerking van programma's, rekrutering van personeel en studenten.
  - * augustus 1989
    - Start van het nieuwe instituut voor het opleidingsonderwijs.

De projectmatige uitvoering van de herstrukturering voorstellen.

Gezien het feit dat de nadere uitwerking van de herstrukturering voorstellen pas in het eindrapport van de Werkgroep zal geschieden, is het thans onmogelijk om de details van de projectmatige uitvoering van deze voorstellen aan te geven. Wel kunnen thans de hoofdbestanddelen van het herstrukturering project worden aangeduid en deze zijn:

De vorming van een projectgroep belast met het ten uitvoer brengen van de goedgekeurde herstrukturering voorstellen. De Werkgroep deelt de opvatting dat de verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van onderwijsherstrukturering voorstellen eo ipso bij de Directie Onderwijs berust en dat de implementatie van deze voorstellen het beste middels projecten kan geschieden. Voor wat de uitvoering van de voorstellen inzake de herstrukturering van de scholing van de onderwijsgevenden betreft, is de Werkgroep van oordeel dat naast de Directie Onderwijs ook de Arubaanse Pedagogische Academie aan het herstrukturering project behoort deel te nemen. De verdere details van de projectorganisatie, zoals de aanwijzing van de projectleider; de rechtspositie van de leden van het projectteam, de instelling van speciale werkgroepen en de coördinatie met eventueel andere herstrukturering projecten zullen in een later stadium worden uitgewerkt. Thans moet worden volstaan met een globaleschets van de projectorganisatie:

Projectteam

Werkgroep Initiele Op- leiding	Werkgroep Na- en Om- scholing	Werkgroep Onderzoek & Ontwikkeling	Werkgroep Interne Organi- satie & Externe Samen- werking
--------------------------------------	-------------------------------------	---	---

Het projectteam zal bestaan uit de projectleider en de coördinatoren van de vier werkgroepen. Naast de zorg voor de algehele coördinatie zal het projectteam ook belast zijn met de voorlichting en de recrutering van personeel en studenten voor het nieuwe instituut.

Hoewel het wenselijk is dat de werkgroepen simultaan te werk gaan, zal wegens gebrek aan deskundig personeel, deels na elkaar gewerkt moeten worden.

De recrutering en nascholing van de medewerkers van het nieuwe Pedagogisch Instituut.

De kwaliteit van de scholing is in belangrijke mate afhankelijk van de kwaliteit van de scholers en in het licht hiervan heeft de Werkgroep in hoofdstuk 2 een profiel geschetst van de medewerkers van het toekomstige Pedagogisch Instituut. Het toewerken naar de gewenste personeelsbezetting is echter geen eenvoudige zaak, vooral vanwege het feit dat terwijl aan de ene kant de huidige Pedagogische Academie wordt afgebouwd, tegelijkertijd aan de andere kant het nieuwe Pedagogisch Instituut moet worden opgebouwd.

Met het oog op het van start gaan van het nieuwe Pedagogisch Instituut in augustus 1989, dient nu reeds een begin te worden gemaakt met de recrutering en nascholing van hen die met het onderwijs en het onderzoeks- & ontwikkelingswerk belast zullen worden.

De nascholing van de toekomstige medewerkers van het Pedagogisch Instituut zal in de beginfase vooral op curriculum-ontwikkeling gericht moeten zijn.

5. De uitwerking van het instituutswerkplan voor de nieuwe initiele opleiding. De voorstellen van de Werkgroep inzake een nieuwe initiele opleiding zullen vertaald moeten worden in een instituutswerkplan, waartoe binnen de projektorganisatie een aparte werkgroep zal moeten worden opgericht. Het spreekt voor zich dat de uitwerking van bedoeld instituutswerkplan voor een belangrijk deel in handen van de toekomstige medewerkers van het Pedagogisch Instituut zal zijn, die middels nascholing hiertoe toegerust zullen moeten worden.
7. De uitwerking van een meerjaren-nascholingsplan. De voorstellen van de Werkgroep inzake de nascholing van de onderwijsgevenden zullen vertaald moeten worden in een meerjaren-nascholingsplan, waartoe binnen de projektorganisatie een aparte werkgroep zal moeten worden opgericht.
8. De uitwerking van een meerjarenplan voor onderzoek & ontwikkeling. De voorstellen van de Werkgroep inzake onderzoek & ontwikkeling binnen het Pedagogisch Instituut zullen vertaald moeten worden in een meerjarenplan voor onderzoek & ontwikkeling, waartoe binnen de projektorganisatie een aparte werkgroep zal moeten worden opgericht.
9. De behoeftebepaling en recrutering van studenten. Voor de initiele opleiding geldt dat bij verlaging van de uittredingsleeftijd tot 55 jaar de vervangingsbehoefte aanzienlijk zal toenemen, terwijl aan de andere kant het huidige studiefinancieringsbeleid de recrutering ten zeerste bemoeilijkt. Voor de nascholing geldt dat de behoefte voorlopig onbegrensd is en dat middels het meerjaren-nascholingsplan in deze prioriteiten gesteld zullen moeten worden.
10. Het huidige studiefinancieringsbeleid, gebaseerd op de nederlandse wet studiefinanciering voor studerenden van 18 tot 30 jaar, heeft tot een geweldige toename in de uitstroom van studenten geleid. Dit open studiefinancieringsbeleid maakt elke vorm van "manpower planning" praktisch onmogelijk, ook op het gebied van het onderwijs. Door de aantrekkelijkheid van de huidige studiefinancieringsregeling zal de recrutering van studenten voor lokale opleidingen zoals het Pedagogisch Instituut ten zeerste worden bemoeilijkt en de Werkgroep is van oordeel dat aan deze kwestie de nodige aandacht moet worden besteed.
11. De wettelijke regeling van het nieuwe instituut. De huidige Pedagogische Academie valt onder de werking van de landsverordening voortgezet onderwijs. De Werkgroep is echter van oordeel dat deze landsverordening een te strak keurslijf is voor het voorgestelde Pedagogisch Instituut en pleit dan ook om dit Instituut een zelfstandige wettelijke grondslag te geven. In de opbouwfase van het nieuwe instituut verdient het echter de voorkeur om middels toepassing van een experimenteerwet aan de werkgroep de nodige armslag te geven. Gezien het feit dat de streefdatum voor het van start gaan van het nieuwe Pedagogisch Instituut augustus 1989 is, is de Werkgroep van oordeel dat met de nodige voortvarendheid aan de totstandkoming

van bedoelde experimenteerwet moet worden gewerkt.

De regeling van het bestuur en beheer van het nieuwe instituut. De in hoofdstuk 3 opgenomen voorstellen inzake het bestuur en beheer van het Pedagogisch Instituut zullen in de betreffende landsverordening moeten worden verwerkt. In de opbouwfase van het nieuwe instituut echter zullen de betreffende voorzieningen uit de experimenteerwet van toepassing zijn.

De regeling van de kwaliteitsbewaking zijdens de Directie Onderwijs. De voorstellen van de Werkgroep inzake de kwaliteitsbewaking zijn in hoofdstuk 3 opgenomen. Deze voorstellen zullen in de betreffende landsverordening en uitvoeringsbesluiten moeten worden verwerkt.

De kwestie van technische bijstand. De Werkgroep is van oordeel dat het ook in de fase van de uitvoering van de herstrukturering voorstellen gewenst kan zijn om de hulp van buitenlandse consultants in te roepen, bijvoorbeeld in verband met de nascholing van de toekomstige medewerkers. Een preciezere inschatting van aard en omvang van de behoefte aan technische bijstand zal echter pas na de nadere uitwerking van de herstrukturering voorstellen mogelijk zijn.

De kwestie van de kosten. Gezien het feit dat de nadere uitwerking van de herstrukturering voorstellen pas in het eindrapport van de Werkgroep zal geschieden, is het thans niet mogelijk om een gedetailleerd beeld van de kosten van de herstrukturering te geven. Het zal echter duidelijk zijn dat de uitbreiding van het takenpakket van het nieuwe Pedagogisch Instituut in vergelijking met die van de huidige Pedagogische Academie de totale kosten zal doen toenemen, zonder dat dit echter naar het oordeel van de Werkgroep noodzakelijkerwijs tot een verhoging in de kosten per student ("unit cost") hoeft te leiden.

Zonder hun precieze inwerking te kunnen aangeven, kunnen thans in ieder geval echter wel de volgende kostenverhogende factoren worden genoemd:

- * de personeelsuitbreiding en andere uitgaven ten behoeve van de nascholing;
- * de personeelsuitbreiding en andere uitgaven ten behoeve van het onderzoek en ontwikkelingswerk;
- * de uitgaven verband houdende met de dienstverlenende taak van het Pedagogisch Instituut, bijv. de onderwijswerkplaats;
- * de nieuwe structuur van bestuur en beheer, met name de instelling van een Bestuur en de diverse interne organen;
- * de nieuwe directiestructuur met een voltijd-directeur, bijgestaan door een deeltijd-adjunct directeur;
- * de opwaardering van het Pedagogisch Instituut tot een instelling voor hoger onderwijs en de gevolgen hiervan voor de bevoegde-eisen aan en rechtspositie van de docenten; en
- * de algemene ("overhead") kosten verbonden aan de voorgestelde schaalvergroting.

Na augustus 1989.

De thans geldende streefdatum voor het van start gaan van het nieuwe Pedagogisch Instituut is augustus 1989. Het Instituut zal dan echter nog in opbouw zijn, hetgeen het nodige ontwikkelingswerk met zich meebrengt, met name op het gebied van het instituutswerkplan voor de nieuwe initiele opleiding. Het voorgaande be-

tekent dat het herstruktureringproject voortgezet zal moeten worden, formeel in ieder geval tot het schooljaar 1993/94, in een voortdurende cyclus van ontwikkeling, implementatie, evaluatie en bijsturing.